

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Четвертак Є. О., *асп. Запорізького
національного університету*

Проблема національної ідентичності особистості у сучасному мультикультурному та багатонаціональному світі набуває особливої актуальності у зв'язку із процесами соціокультурного становлення, перерозподілу територій та боротьби країн за незалежність тощо. Вивченню національної ідентичності у лінгвістиці передували ряд гуманітарних розвідок цього питання, зумовлений розвитком антропоцентричного напрямку досліджень. Ще декілька десятиліть тому це поняття належало суто до сфери інтересів соціології та психології, але сьогодні до проблеми національної ідентичності починають звертатися також і лінгвісти, які визначають особливості конструювання та актуалізації цього явища у різних видах дискурсу.

Поняття ідентичності було введено психологом Е.Еріксоном у 1950 році. Під ідентичністю науковець розумів процес організації життєвого досвіду людини в індивідуальне «Я» [4, 8]. У сучасній гуманітарній парадигмі знань ідентичність розглядають як «психологічне уявлення людини про своє «Я», що характеризується суб'єктивним почуттям своєї індивідуальної самототожності і цілісності, ототожнення людиною самої себе (частково усвідомлене, частково ні) з тими чи іншими типологічними категоріями» [2, 304]. Ідентичність є індикатором «свого» на протизагу «чужому» та є результатом усвідомлення людиною приналежності до певної групи, що дозволяє їй визначити своє місце у соціокультурному просторі.

Загальновідомо, що процес ідентифікації можливий тільки за умов соціалізації людини та суспільства у цілому. На думку М.Кубасєвського, через соціальне ідентичність формує і зберігає свій базовий феномен - етнічну ідентичність [1, 61]. Завдяки цій формі ідентичності з'являються, накопичуються, актуалізуються та передаються ті етнічні норми, цінності та стереотипи поведінки, яких «*homo socius*» дотримується у процесі формування його ідентичності як представника певного етносу або нації. Проте, слід розрізняти поняття етносу та нації і відповідно етнічної та національної ідентичності.

Етнічність ґрунтується на природному зв'язку людини з групою, що визначається генетичними й географічними чинниками. У культурології використовується наступне визначення етнічної ідентичності – «результат процесу емоційно-когнітивного

ідентифікація суб'єкта зі своєю етнічною групою, що виражається в почутті спільності із членами цієї групи і сприйнятті її цінностей як основних [2, 317]. Етнічна ідентичність дозволяє здійснювати солідаризацію з ідеями та цінностями свого етносу, розрізняти інші народи та етносоціальні групи як ті, що є схожими або відмінними від власного етносу.

Через те, що самоусвідомлення індивіда формується також і в надетнічних утвореннях, зокрема, таких як нація (наприклад Велика Британія, Японія, США), необхідно виокремити поняття національної ідентичності. Цей вид ідентичності передбачає самоідентифікацію індивіда з певним політичним та культурним співтовариством [3, 79]. Коли етнічна група починає переслідувати політичні цілі, вважається, що вона досягла національного рівня.

Для багатьох етнонаціональних груп у якості найбільш значущого символу колективного членства виступає мова, у якій відображено концептуальні знання та уявлення, які, в свою чергу, формують мовну картину світу. Треба відмітити, що простежується двійстий зв'язок між мовою та національною ідентичністю. З одного боку, використання мови як маркера нації є наслідком ідентифікації, а з іншого, існування мови – є необхідною умовою формування національної ідентичності. Однак, треба відзначити, що хоча мова і є умовою формування етносу та результатом етногенезу, поняття мовної та етнічної спільноти часто не співпадають: один етнос може послуговуватися декількома мовами, і, навпаки, різні етноси можуть користуватися однією мовою.

В ході індивідуального розвитку через використання мови, кожна людина долучається до національної свідомості – спільного знання, і лише завдяки цьому процесу стає можливе формування самоідентичності. Мова відтворює спогади, бажання, прагнення, котрі є спільними для всіх представників нації, її різних поколінь, тому мовна суголосність активізує спільність національного життя, відіграє роль своєрідної матриці досвіду, думок, переживань і мрій минулих поколінь, постає як свідок їх змагань, здобутків і долі [1, 66]. Отже, національна ідентичність як продукт соціалізації формується та змінюється через мову та завдяки їй.

Отже, формування національної ідентичності, як і будь-якої іншої форми ідентичності, можливе тільки за умов соціалізації. Слід розрізняти поняття етнічної та національної ідентичності, які є майже тотожними, але останнє визначається не тільки генетичними та

географічними чинниками, але й політичними. Національна ідентичність є більш ширшим поняттям, що охоплює етнічне самоусвідомлення та ідентифікацію індивіда з певним політичним утворенням. Національна ідентичність формується, змінюється та актуалізується у мові, яка є універсальним засобом самоусвідомлення індивіда як представника певної етнонаціональної групи. Світоглядні та аксіологічні засади, що домінують у суспільстві, зазвичай штучно нав'язуються через структури влади. Національна ідентичність як соціальний конструкт також актуалізується у дискурсі суспільних та політичних діячів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кубаєвський М, Лук'яненко С. Концептні імплікації у вивченні взаємозв'язку ідентифікації й ідентичності / М.Кубаєвський, С.Лук'яненко // Психологія і суспільство. – 2009. – №3. – С.58-68.
2. Культурологія. Навчальний посібник для вузів / за заг. ред. В.М.Пічі. – Львів: Могнолія плюс, 2005. –360с.
3. Малахов В.С. Идентичность / В.С. Малахов // Новая философская энциклопедия в 4-х томах. – 2001. – Т2. – С.78-79.
4. Эриксон Э. Детство и общество / Эриксон Э.– СПб.: Университетская книга, 1996. – 592 с.

Наук. кер. – Клименко О. Л., доц., канд. філол. наук
кафедри теорії та практики перекладу з
англійської мови Запорізького національного університету

